

ÖĞRENCİNİN AKADEMİK BAŞARISININ BELİRLENMESİNDE TAMAMLAYICI DEĞERLENDİRME ARACI OLARAK RUBRİK KULLANIMI ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

*Dr. Sezin SEZER

ÖZET

Bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler toplumları etkilemiş ve değişim kısa sürede kaçınılmaz hale gelmiştir. Günümüz toplumunun ihtiyacı olan insan profili de bu gelişmelere bağlı olarak farklılaşmıştır. Bu açıdan bakıldığında eğitimin amacı bilgi çağına uygun ve toplumun ihtiyaçlarına yanıt verebilecek bireyler yetiştirmektir.

Ülkemizde de eğitim-öğretim faaliyetlerinin bu amaca uygun olarak gerçekleştirilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından öğretim programları yeniden ele alınarak geliştirilmektedir. Yeni öğretim programları, öğrencinin öğrenme-öğretme ortamına aktif katılımı ile bilgiye ulaşabilen, ulaştığı bilgiyi kullanabilen ve paylaşabilen bireylerin yetiştirilmesini esas almaktadır.

Yeni öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme sürecine bakış da farklılaşmıştır. Bu yeni anlayışta öğrenci başarısının notla değerlendirilmesinin yanı sıra her öğrencinin bireysel özelliklerinin öğrenme-öğretme sürecindeki gelişiminin izlenerek öğrenci ve velilerinin bilgilendirilmesi ve öğrencilerin değerlendirme sürecine aktif katılımlarının sağlanması ön plana çıkmıştır. Böylece öğrencinin akademik başarısının belirlenmesinde portfolyo değerlendirme, performans değerlendirme, öz değerlendirme, akranını değerlendirme gibi yöntemler ile rubrik, proje, kavram haritaları, vb. tamamlayıcı değerlendirme araçlarının kullanılması bir gereklilik haline gelmiştir.

Bu makalede, performans kavramı kısaca açıklanarak, son yıllarda performansın ölçülmesinde kullanılan değerlendirme araçları arasında öne çıkan "RUBRİK" (Rubric) üzerinde durulacaktır. Rubrik, öğrencinin gerçekleştirmesi beklenen performans tanımlarının, farklı boyut ve düzeylere bölünerek bir ölçekte gösterilmesidir. Rubrikte yer alacak değerlendirme ölçütlerinin, uygun durumlarda öğrencilerin de katılımı ile belirlenerek, öğrenci çalışmaya başlamadan önce verilmesi yol gösterici olacaktır. Belirlenen bu ölçütlerin veli ve öğrenciyle paylaşılması ise öğrenciden beklenenlerin somut bir biçimde ortaya konmasını sağlayacaktır. Böylece, değerlendirme süreci ile ilgili, öğrenciden ne beklediği ve öğrencinin hangi ölçütlerle değerlendirileceği hakkında öğrenci ve veliler ayrıntılı bilgi sahip olacaktır.

ABSTRACT

The rapid growth in science and technology has affected societies and change has become inevitable in a short time. Human profile in our society has changed as a result of this growth. From this point of view, nowadays the aim of education is defined as training individuals who can meet the needs of the society and who are appropriate to the information era.

In accordance with these developments, the Ministry of Education in our country started to deal with instructional programmes and improve them using a new approach. These new instructional programmes are based on training people by the way of active participation of the students in teaching-learning process. Thus, students will be able to reach the information they need, use it for their purposes and share it with interested parties.

Furthermore measurement and evaluation system has been also changed according to the new programme. In this new approach students have an active role in the assessment process; individual differences are always considered and the parents are informed about the students' progress in each stage. Therefore, using methods such as portfolio assessment, performance assessment, self-assessment, peer assessment and also assessment tools such as rubrics, projects, concept mapping have become compulsory.

Within this framework in this article, the concept of performance will be explained briefly and rubric as a prominent assessment tool will be discussed thoroughly. Rubric is an assessment tool that lists the criteria for a piece of work, or "what counts", it also articulates gradations of quality for each criterion, from excellent to poor. In rubric the assessment standards are given to the students before starting their study so that they know on which basis their performance would be evaluated. Sharing of all these information with parents and students would

* TED Ankara Koleji Vakfı Genel Müdürlüğü
Kalite, Araştırma ve Uygulama Merkezi
E-mail: ssezer@tedankara.k12.tr

help what is expected from student work in a concrete way. Thus, parents and students will be equipped with detailed information about expectations and assessment standarts.

RUBRİK HAZIRLAMA

Mevcut Değerlendirme Sistemi

Günümüzde kullanılan ölçme-değerlendirme faaliyetleri irdelendiğinde, öğrenci başarısının değerlendirilmesinde yaygın olarak sonucun ya da ürünün ölçüldüğü ve bireyin başarısının grup içerisindeki yeri (norm dayanaklı değerlendirme) olarak ifade edildiği bir sisteme sahip olduğumuz görülmektedir. Bu sistemde bireyin kendini tanıması ve gelişimi hakkında bilgi sahibi olmasını sağlayacak bilgi ve belge yer almamakta ya da yetersiz kalmaktadır. Akademik başarının göstergesi olarak da her dersten öğrenciye verilen “NOT” gösterilmektedir. Not ise çoğunlukla sınıfta uygulanan yazılı sınav sonuçları ve öğretmen kanaat’ine dayalı olarak verilmektedir. Öğretmen kanaati ise çoğunluklu öğretmenin zihninde yer alan görüş, izlenim vb. düşüncelerle sınırlı kalmaktadır.

Öğrencinin akademik başarısına verilen not’a öğrenci, veli ve öğretmen açısından bakıldığında ise aşağıdakine benzer sorunları beraberinde getirmektedir.

- Öğrenciler, aldıkları notu yorumlamakta güçlük çekmektedirler. Öğrenciler, aldıkları notun, sınavda ölçülen konularla ilgili nerede eksiklikleri olduğunu, değerlendirmede hangi ölçütlerin kullanıldığını ve kendilerinden ne beklendiğini yeterince açıklamadığını belirtmektedirler. Özellikle ilköğretim yıllarında değerlendirmede kullanılan sayı ve derecelerin öğrenciler açısından kolay anlaşılmadığı görülmektedir.
- Öğretmenler ise, var olan değerlendirme uygulamalarının öğrencilere ve velilere açıklanmasında oldukça zorluklar yaşamaktadırlar. Yapılan sınav sonrasında verilen not, öğrencinin kazanımları ve eksikleri bakımından yeterince bilgi verici değildir. Örneğin *not olarak “4” neyi ifade etmektedir?*
- Sınavların çoğunluğu, öğrencilerin belli bir alandaki bilgilerini hatırlama ve bilme düzeyini ölçmektedir. Oysa öğrencinin, bilgileri bilmesinin yanı sıra bu bilgileri kullanarak bir iş yapma ve yeni şeyler üretme, bilimsel düşünme, sorumluluk alma, vb. farklı özelliklerde gelişim göstermesi beklenmektedir. Bu nedenle uygulanan sınav türleri yukarıda sözü edilen tüm özelliklerin ölçülmesi için uygun ya da yeterli araçlar değildir.
- Sınavlar, öğrencilerin belli bir andaki bilgilerini ölçmektedir. Bu ölçüler öğrencinin o andaki fiziksel sağlığı, ruhsal durumu, dikkatsizliği, konsantrasyonu, kişisel sorunları, vb. durumlardan etkilenmektedir. Öğrencinin bir dersteki başarısının birkaç sınavdan elde edilen notla değerlendirilmesinin öğrenci başarısını yansıtmadığı düşünülmektedir.
- Öğretmenler, velilerin de çocuklarının aldığı nota ilişkin yapılan açıklamaları yeterli bulmadıklarını, çocuklarının değişik özellikleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak istediklerini ve yönlendirme beklediklerini belirtmektedirler.
- Tüm derslerin kapsamında “bir işin başarıyla yapılmasını gerektiren” hedefler bulunmaktadır. Ulaşılması beklenen hedeflerin karşılığı olan kazanımların (rapor yazma, güzel konuşma, müzik aleti çalma, vb.) nasıl gerçekleştirileceği somut biçimde ifade edilememekte ve dolayısıyla ölçülememektedir.

Yukarıda belirtilen sorunlar göz önüne alındığında beklentilerin öğrencilere ve velilere açıkça iletilememesi hayal kırıklığı yaratmakta, güdülenmeyi engellemekte ve karmaşaya yol açmaktadır. Bu nedenle var olan değerlendirme uygulamalarında öğrenci ve velilere gerekli ve yeterli bilgi akışının sağlanması önemlidir. Bilgi akışını ve yönlendirmeyi sağlama yollarından biri öğrenci ve velilere değerlendirme sürecinde; öğrenciden ne beklendiği ve öğrencinin hangi ölçütlerle değerlendirileceği hakkındaki ayrıntılı bilgilerin verilmesidir.

Oysa, öğrencide gelişmesi beklenen *kazanımlar* çok boyutludur ve bireyin gelişimi ile birlikte sürekli değişmektedir. Bu nedenle, bireyler hakkında bilgi edinme yollarının, uygulanan sınavlar dışında değişik değerlendirme araç ve yöntemleriyle çeşitlendirilmesi, zenginleştirilmesi, öğrencinin süreçteki gelişiminin izlenmesi ve yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda özellikle 1990 yılından bu yana öğrenci merkezli, birçok farklı kaynaktan elde edilen bilgilere dayalı olarak yapılan değerlendirmeler anlayışı önem kazanmış ve çeşitli değerlendirme yöntem (performans değerlendirme, portfolyo değerlendirme, vb.) ve araçları (rubrik, kontrol listeleri, tutum ölçekleri, puanlama yönergeleri, vb.) kullanılmaya başlanmıştır.

Performansın Ölçülmesi ve Rubrik

Birçok dersin hedeflerinden bazıları bir işin başarıyla yapılmasına ilişkindir. Bir işin yapılmasını gerektiren beceriler testler ile ölçülemez. Ayrıca, eğitimde performansı vurgulayan kazanımların bilgisinin ölçülmesi, o işin nasıl yapılacağına bir kanıtı kabul edilemez; çünkü bir işin yapılış basamaklarını bilmek ile işi belirlenen ölçütlere uygun olarak yapmak arasında yüksek bir ilişki yoktur. Örneğin çocuk gelişimi bilgisine sahip olmak, çocuk sahibi olduğunda iyi bir ebeveyn olmanın güvencesi değildir. Her zaman bilmek ve söylemek kolay, yapmak ve üretmek zordur. Bu nedenle performansın ölçülmesinde, performansa uygun değerlendirme araçlarının kullanılması gerekmektedir. Bu araçlarla iş yapılırken işin yapılma süreci gözlenir ya da belli işlemler sonucunda ortaya çıkan ürünün niteliklerine bakılır. Sonuç olarak, eğitim hedefleri içinde öğrenciden belli bir işlem sırasını izlemesi, belli bir alanda herhangi bir yolla ya da belli bir yolla bir ürün ortaya çıkarması istendiği durumlarda mutlaka performansın ölçülmesi gereklidir (Tekin, 1991).

Bu doğrultuda performans, “öğrencinin mevcut bilgileri ile neler yapabileceğini sergileme biçimi” olarak tanımlanabilir. Öğrencinin performansını sergileyebileceği durumlar bir çok alt boyutu içeren bir çalışma olabilir. Örneğin bir sözlü sunum, bir kompozisyon, evde yapılacak bir ödev, yazılacak bir rapor, laboratuvar çalışmaları, grup çalışması, sınıf içi davranışlar, vb. çalışmalar. Bu çalışmaların türüne bağlı olarak farklı yöntemlerle, öğrencinin yaptığı çalışmanın her aşamasında yapması beklenen davranışlarla sergilediği davranışlar karşılaştırılarak performansı değerlendirilecektir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi, performansın ölçülebilir başlıca iki yönü vardır:

Süreç ve Ürün

Öğretim hedefinde, öğrenciden üretim yapması istendiğinde; bu üretimi yaparken süreci izlemenin önemli olmadığı ya da gözlenemediği durumlarda, “ÜRÜNÜN” ölçülmesi önem kazanmaktadır. Buna karşın, öğretim hedefinde öğrenciden belli bir işlem sırasını izlemesi istendiğinde ve bu sürecin gözlenebildiği durumlarda ise “SÜRECİN” ölçülmesi önem kazanmaktadır. Ancak bazı durumlarda öyle hedefler vardır ki hem süreç hem de ürün birlikte değerlendirilebilir. Öğrenci performansının gözlenmesi sonucunda elde edilen sonuçların kaydedilmesinde yaygın olarak kullanılan araçlar arasında kontrol listeleri (Checklist) ve derecelleme ölçekleri (Rating Scale) yer almaktadır. Ancak 1990 yılından sonra gelişen tamamlayıcı değerlendirme yöntemleri ile birlikte performansı ölçen araçlar arasına rubrik (Rubric), puanlama yönergesi (Scoring Guide) ve kayıt formları (reflection Log) da eklenmiştir.

Rubrik, belli bir öğretim süreci sonunda beklenen öğrenci performansının farklı boyut ve düzeylere bölünerek değerlendirilmesidir. Herhangi bir performansı değerlendirmek için oluşturulan ölçme aracına uluslararası literatürde “Rubric” denilmektedir. Bu araç ülkemizde “Puanlama Yönergesi”, “Dereceli Puanlama Anahtarı”, “Değerlendirmeye Esas Ölçütler”, “Değerlendirme Ölçeği”, “Değerlendirme Formu” ya da “Derecelendirme Ölçeği” olarak adlandırılmaktadır. “Rubric”i, uluslararası literatürle bütünlük sağlamak ve performansın ölçülmesinde kullanılan diğer araçlarla kavram kargaşası yaratmamak için rubrik olarak adlandırmak tercih edilmiştir.

Rubriğin Bölümleri ve Oluşturulması

Rubrik, öğrencinin gerçekleştirmesi beklenen performans tanımlarının, farklı boyut ve düzeylere bölünerek bir ölçekte gösterilmesi olarak tanımlanmıştır. Tablo 1’de örneği verildiği gibi rubrik, değerlendirilecek işin boyutlarını bir liste haline getirip her bir boyut için (düşükten yükseğe) yapılacak işin tanımını yaparak öğrenci çalışmasını değerlendirmeye yarayan bir ölçme aracıdır.

Tablo 1: Sözlü Sunum Rubrik Örneği

BEKLENEN PERFORMANS BOYUTLARI	PERFORMANS DÜZEYLERİ		
	Geliştirilmesi Gerek	Orta	Başarılı
Göz Teması (Boyut 1)	İzleyicilerle hiç göz iletişimi kurmadı.	İzleyicilerle ara sıra göz iletişimi kurdu.	İzleyicilerle doğrudan göz iletişimi kurdu.
(Boyut 2)			
(Boyut 3)			

Başka bir anlatımla belirli bir çalışma sonunda öğrenciden beklenen kazanımlar gruplandırılıp listelenerek ve performans düzeyleri tanımlanarak öğrencinin performansı değerlendirilir. Arzu edilirse yapılan değerlendirmede belirlenen kriterlere puan verilebilir. Rubriğin temel yararı, çalışma öncesi verilerek öğrencilerin çalışmaları için yol gösterici olmasıdır.

Rubrik oluşturulurken izlenecek aşamalar şöyledir:

1. Performansın seçilmesi
2. Performans boyutlarının belirlenmesi
3. Performans düzeylerinin saptanması
4. Performans tanımlarının yazılması

1. Performansın Seçilmesi: Öğretimin kazanımları arasında öğrencide gözlenecek birçok alt basamaktan ya da beceriden oluşan öğrencinin yapacağı iş belirlenir.

2. Performans Boyutlarının Belirlenmesi: Rubriğin mantığını anlayabilmek için, sadece performansı tanımlamak yeterli değildir. Herhangi bir performans, birçok alt beceriyi içermektedir. Örneğin, sözlü bir sunum ele alınacak olursa bu performans, planlama ve düşünceleri düzenleme, içerik, sunum becerileri ve dilin inceliklerini kullanabilme gibi bir dizi alt beceriyi gerektiren çok yönlü bir performanstır. Bu çok yönlü performans için gerekli olan alt beceriler aynı zamanda rubriğin boyutlarını oluşturur. Bunlar, öğrencinin görevini başarılı bir şekilde tamamlayabilmesi için gerekli olan boyutlardır. Bu boyutlar, öğrenciden beklenen ve ölçülecek kritik davranışlardır. Öğrenme ve öğretme sürecindeki tüm çalışmalar bu davranışları kazandırmaya yöneliktir. Bu nedenle, bu boyutlar öğretim programının hedeflerini ve kazandırılması planlanan davranışları içerir. Başka bir deyişle, bunlar bir dosya dolabının üzerindeki etiketler gibidir. Herhangi bir değer yargısı taşımayıp, sadece o alt beceriyi tanımlar. Örneğin bir boyutun isimlendirilmesinde "Düzenli" yerine "Düzenleme" daha uygundur.

“En İyi Performans Nasıl Tanımlanır?”

Örneğin bir öğretmen, “sınıf içi örnek davranış” konusunda örnek bir öğrenciyi, “saygılı, derse zamanında gelen, söz hakkı isteyen, dersi dinleyen, soru soran, arkadaşlarına yardım eden, ödevlerini düzenli yapan, okul malzemelerine sahip çıkan, grup çalışmasına yatkın ve güdülenmiş” bir kişi olarak tanımlamıştır. Bu tanımdan yola çıkarak belirtilen özelliklerin hangi boyutlar altında gruplandırılacağına karar vermek daha kolay olacaktır. Ancak performansın özelliklerini belli boyutlara ayırmanın olası olmadığı durumlarda en iyi performans tanımlarından bütüncül (holistic) rubrik hazırlanabilir. Bu konunun ayrıntıları rubrik türünün belirlenmesi başlığı altında yer verilmiştir.

Rubrikte yer alacak **boyutların özellikleri** aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- **Değer yargısı taşınamalı:** “İyi” , “güzel” ve benzeri sözcükler boyutlar için kullanmamalıdır.
- **Çok sayıda olmamalı:** Boyut sayısı 15-20 değil, 3-6 arasında olmalıdır. Boyut sayısı arttıkça, izlenmesi de zorlaşır. Bu nedenle, daha küçük ve basit kümeler oluşturulmalıdır.
- **Gözlenebilir (ölçülebilir) olmalı**
- **Anlatımı açık ve dili öğrencilerin anlayabileceği seviyede olmalı**
- **Olabildiğince az sözcükle anlatılmalı**

Rubriğin Türünün Belirlenmesi

Rubrik bütüncül ve analitik olmak üzere iki farklı türde hazırlanabilir. Beyin fırtınası yoluyla bir tanımlar listesi oluşturulduktan sonra ölçülecek performansı farklı boyutlara

ayırmadan, özelliklerin **tümünün** farklı düzeyler için tanımlaması yapıldığında bütüncül rubrik (holistic rubric); ölçülecek performansı oluşturan özellikleri alt becerilerine (boyutlarına) ayırarak farklı performans düzeyleri için tanımlar yapıldığında ise analitik rubrik (analytic rubric) geliştirilir. Bütüncül ve analitik rubrik örnekleri Tablo 2 ve 3’te gösterilmiştir. Oluşturulacak rubrik türünün seçiminde aşağıdaki durumlar göz önünde bulundurulmalıdır.

BÜTÜNCÜL (HOLİSTİK) RUBRİK KULLANILACAK DURUMLAR

- Öğretmenler, ölçülecek performansla ilgili ilk defa rubrik geliştirdiklerinde
- Öğrenci çalışmasının kısa sürede değerlendirilmesi gerektiğinde (günlük ödevler vb.)
- Rubrikle ölçülecek performansın genel değerlendirilmedeki ağırlığı az olduğunda (ünite sonu çalışmaları)
- Ölçülecek performans boyutlarına ayırımı zor olduğunda
- Öğrencinin yaş düzeyi küçüldükçe

ANALİTİK RUBRİK KULLANILACAK DURUMLAR

- Ölçülecek performans çok boyutlu olduğunda
- Performans boyutlarının derecelendirilmesi kolay olduğunda
- Performans boyut ve düzeyleri gözlenebilir olduğunda
- Performansın değerlendirilmesinde kullanılacak süre yeterli olduğunda (Proje, araştırma, vb.)

Tablo 2 : Sözlü Sunum Bütüncül Rubrik Örneği

Sözlü Sunum	
Üst Düzey	<ul style="list-style-type: none">• Sürekli göz iletişimi kurar.• Ses tonu ilgi çekicidir.• Sunumu renklendirecek bir anlatımı vardır.• Sunum sonunda önemli noktaları içeren genel bir değerlendirme yapar.
Geliştirilmeli	<ul style="list-style-type: none">• Ara sıra göz iletişimi kurar.• Ses tonu zaman zaman çekiciliğini kaybeder.• Anlatımdaki canlılığı sunum boyunca değişiklik gösterir.• Sunum sonunda yaptığı değerlendirmede bir iki önemli noktaya yer vermez.
Yetersiz	<ul style="list-style-type: none">• Göz iletişimini çok az kurar ya da hiç kurmaz.• Monoton bir ses tonu ile sunum yapar.• Tek düze bir anlatımı vardır.• Sunum sonunda genel bir değerlendirme yoktur.

Tablo 3 : Yazma Becerisi Analitik Rapor Rubriği
Düzy : İlköğretim 2.Kademe

Boyutlar	DÜZEYLER			
	1	2	3	4
Sayfa Düzeni	Satırlarda hizalama yapılmamış.Yazı, satır çizgisi dikkate alınmadan yazılmış. Sayfa düzenli ve temiz değil.Yazı okunaksız.	1 ya da 3 satırda hizalama bozulmuş. 5-7 sözcük satır çizgisinden kaymış. Sayfa kirletilmiş ve kırıstırılmış. Yazı çoğunlukla okunaksız.	Satırlarda hizalama yapılmış. 3-4 sözcük satır çizgisinden kaymış. Sayfa temiz ve düzgün kullanılmış. Bazı sözcükler okunaksız.	Satırlarda hizalama yapılmış. Yazı satır çizgisi üze-rinde yazılmış. Sayfa temiz ve düzgün kullanılmış. Yazı okunaklı.
Başlık	Başlık yazılmamış.	Konu içeriğine uygun başlık yazılmamış.	Konu içeriğine uygun başlık yazılmış. Fakat yazım düzeni yanlış yapılmış.	Konu içeriğine uygun başlık, doğru düzende yazılmış.
Plan ve İşleyiş	Yazıda giriş, gelişme ve sonuç bölümleri oluşturulmamış. Yazının içeriğinde konu bütünlüğü kaybolmuş. Paragraflar arasındaki geçişler anlaşılır olmamış.	Yazıda giriş, gelişme ya da sonuç bölümlerinden biri/ ikisi oluşturulmamış. Yazının içeriğinde kopmalar olmuş. Paragraflar arasında uygun geçiş sağlanamamış.	Yazım; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşturulmuş. Yazının içeriğinde kopmalar olmuş. Konudaki bütünlük kaybolmuş. Paragraflar arasında uygun geçiş sağlanmış.	Yazım; giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşturulmuş. Yazı konuya uygun içerikte yazılmış. Konu mantık-sal tutarlılık ve bütünlük içinde anlatılmış. Paragraflar arasında uygun geçiş sağlanmış.
Dil ve Anlatım	Sözcükler yerinde, doğru anlamda kullanılmış. ve sözcük çeşidi sınırlı kalmış. Tümceler anlam-lı ve kurallı yazılmamış. Anlatım sıkıcı ve sıradan olmuş.	Sözcükler yerinde, doğru anlamda kullanılmış. ve sözcük çeşidi sınırlı kal-mış. Tümce yapısı bozuk yazılmış ya da anlam kaybolmuş. Anlatımdaki akıcılık ve yaratıcılık bozulmuş.	Sözcükler yerinde, doğru anlamda kullanılmış. ve sözcük çeşidi sınırlı kalmış. Tümceler kurallı yazılmış. Fakat 1-2 tümcede anlam bozulmuş. Akıcı ve yaratıcı bir anlatım kullanılmış.	Sözcükler yerinde, doğru anlamda ve yeterli çeşitlilikte kullanılmış. Tümceler anlamlı ve kurallı yazılmış. Akıcı ve yaratıcı bir anlatım kullanılmış.
Yazım ve Noktalama	Büyük harf kullanımında 5'ten fazla sözcükte hata yapılmış. Kişi ve yer adlarının yazımında büyük harf kullanılmamış. 5'ten fazla noktalama hatası yapılmış.	Büyük harf kullanımında 3-5 sözcükte hata yapılmış. Kişi ve yer adlarının yazımında her ikisinde de hata yapılmış. 3-5 tane noktalama hatası yapılmış	Büyük harf kullanımında 1-2 sözcükte hata yapılmış. Kişi ve yer adlarının yazımında sadece birinde hata yapılmış. 1-2 tane noktalama hatası yapılmış.	Tümcelerin tamamı büyük harfle başlamış. Kişi ve yer adları büyük harfle yazılmış. Noktalama işaretlerinden (.); (.); (?) ve (-) işaretleri doğru kullanılmış.

Tabloda görüleceği üzere, öğrencilerin raporlarında sergilemeleri beklenen kazanımlar beş boyuta ayrılmış ve dört ayrı performans düzeyine ilişkin performans tanımları her bir boyut için verilmiştir. Ayrıca, bu performanslara karşılık gelen puanlar da gösterilmiştir. Bu araç yardımı ile öğrenci raporlarının değerlendirilmesi ve öğrenciye geri bildirim verilmesi daha kolay olacaktır.

3. Performans Düzeylerinin Saptanması

Rubriğin performans düzeyini gösteren kategoriler; rakamlarla veya betimleyici ifadelerle ya da bunların ikisi birlikte kullanılarak belirtilebilir. Kategori sayısına ilişkin belirli bir sınırlama yoktur; ancak altından fazla sayıda düzey, bu düzeylerin her bir boyut için gözlenmesini ve ölçülebilmesini çok güç hale getirebilmektedir. Genellikle öğretmenler en düşük performanstan en yüksek performansa kadar 3 ya da 5 düzey belirlemektedirler.

Bazı performanslar sözel tanımlamaya daha uygundur. Doğal olarak bu düzeyler farklı sözcüklerle açıklanabilir. Tablo 4’te bu konuda bazı öneriler verilmektedir. Diğer performansların ise sayısal bir ölçek üzerinden değerlendirilmesi gerekir. Bazı performanslarda da sözel ve sayısal tanımlamaların her ikisi birlikte kullanılabilir.

Tablo 4 : Sözel ve Sayısal Tanımlamaların Birlikte Kullanıldığı Performans Düzeylerine Örnekler

ÖRNEK 1	Zayıf (1)	Orta (2)	İyi (3)	Çok İyi (4)
ÖRNEK 2		Yetersiz (1)	Geliştirilmeli (3)	Üst Düzey (5)

4. Performans Tanımlarının Yazılması

Bireysel farklılıklara bağlı olarak bir öğretme süreci sonunda öğrenciler değişik düzeylerde öğrenirler. Öğrencilerin bazıları öğretilenlerin hepsini öğrenirken, bazıları daha azını öğrenir, bir kısmı ise hedeflenen kazanımları öğrenemezler. Özetle, öğrencilerin öğrenme düzeyleri farklı olmaktadır. Bu nedenle, farklı boyutlarda ve düzeylerde performans tanımları yapılmalıdır.

Tanımlar, rubrik tablosunda yatay bölüme farklı kutucuklar içine yerleştirilir. Performansın her düzeyinin karşılığında, yandaki boyutlarla uyumlu bir tanım listesi bulunur. Bunlar, seçilmiş olan ölçeğin düzeylerine göre bölünür. Örneğin, ölçeğiniz üzerinde üç düzey varsa, belirli bir boyut boyunca üç düzeyde tanımınız olacaktır. Genelde, beklenen en iyi performans düzeyinden başlanır ve sonra en düşük performans düzeyi tanımları yazılır. Son olarak da ara düzeylerin tanımları hazırlanır. Tablo 5’te, “5. Sınıf Düzeyi İçin Sözlü Sunum” performansının düzenleme boyutuna ilişkin bir dizi tanım verilmektedir:

Tablo 5 : 5.Sınıf Düzeyi İçin Sözlü Sunum Rubriği’nin “Düzenleme” Boyutu

Boyut	Performans Düzeyleri		
	En İyi	Başarılı	Başlangıç
Düzenleme	- Girişte konuyu tanıtıcı ve ilgi çekici bir açıklama var. - Gelişme bölümünde doğru bilgiler var - Sonuç bölümünde düşünceleri toparlıyor * Materyaller önceden hazırlanmış	* Aşağıdakilerden biri yok: - Giriş - Gelişme - Sonuç - Materyaller * Konuyu tanıtıcı bir açıklama yapılmış,	Aşağıdakilerden en az ikisi yok: - Giriş - Gelişme - Sonuç - Materyaller * Konuyu tanıtacak bir açıklama yok, sunum iletisi belirsiz.

Tablo 5’te görülebileceği gibi, verilen örnekte 5. sınıf düzeyi için sözlü sunum performansı, üçlü ölçek kullanılarak yani üç farklı performans düzeyinde tanımlanmıştır. Örnek olarak sadece bir

boyut (düzenleme) ile ilgili tanımlar verilmiştir. Rubriğin tümünde ise anlatım, araştırma, zamanın kullanımı gibi boyutlar yer almakta ve bu boyutlar için de üç performans düzeyinde tanımlar verilmektedir.

Her boyut için tanımların oluşturulması çoğunlukla öğretmenler için sıkıntılı bir süreçtir. Bunun nedeni, her boyut için iyi performansın ne demek olduğunu ortaya koymada yaşanan zorluktur. Bu konudaki önerimiz, öncelikle öğretim programının, öğrenci düzeyinin ve yapılan çalışmalar yoluyla kazandırılması hedeflenen kazanımların göz önünde bulundurulmasıdır. Ayrıca, her boyutun tanımlanmasında başlangıç noktası olarak, başta beyin fırtınası ile elde edilmiş olan performans hakkındaki düşüncelere dönüş yapılması ve boyutların bu listeden seçilerek tanımlanması gerekir. İlk olarak örnek nitelikte – *en iyi / mükemmel* – performansın tanımı ile işe başlanmasında her zaman için yarar vardır. İyi tanımların özellikleri şöyledir :

- Boyutlarla ilişkili ve uyumlu olması
- İki-üç sözcükle ifade edilebilmesi
- İçinde “az”, “biraz”, “iyi”, “zayıf” gibi belirsiz sözcüklerin bulunmaması
- İçinde olumsuz ifadeler yerine olumlu ifadelerin kullanılması
- Eylem bildiren fiillerin kullanılması (çizer, yazar, vb.)

Rubrik Kullanmanın Yararları

Öğretmenlere bir öğrenci çalışmasını nasıl değerlendirdikleri sorulduğunda, en üst ve en alt performans düzeyleri konusunda genelde fikir birliğine varabilmekte, ara düzeylerde ise fikir ayrılıkları olmaktadır. Ancak bu değerlendirmeleri yaparken genelde öğretmenlerin akıllarında yıllardan beri kullanmakta oldukları değerlendirme ölçütleri bulunmaktadır. Rubriğin uygulanmasıyla, ilk olarak bu ölçütlerin çalışmanın yapılmasından önce öğrencilerle paylaşılması ve ikinci olarak da öğretmenlerin en üst performans düzeyi ile neyi amaçladığının netleştirilmesi sağlanmaktadır. Bu ölçütleri hazırlamak ilk seferinde güç olabilmesine karşın, öğretmenler zamanla bu ölçütlerin zaten akıllarında var olduğunu fark etmektedirler. Yapılan iş, öğretmenlerin akıllarında var olan ve öğretim programlarının öngördüğü kazanımları belirli bir çalışma için sınırlamak, kategorize etmek ve derecelendirip tanımlamaktır. Rubriği hazırlamak başta “zaman alıcı” gibi görünmesine rağmen, daha sonra oldukça “zaman kazandırıcı” hale gelmektedir.

Rubrik yardımıyla öğretmenler, verdikleri notlar konusunda hem daha tutarlı hem de daha nesnel olduklarını hissedebilmektedir. Her ne kadar sözlü sınavlar, projeler gibi karmaşık çalışmalarını değerlendirmede %100 nesnel olmayı sağlayabilecek bir araç olmadığı biliniyorsa da rubrik kullanarak ölçmede güvenilirliği sağlamanın ve değerlendirme ölçütlerini öğrencilere aktarabilmenin daha kolay ve uygulanabilir olduğu söylenebilir.

Rubriğin, özellikle düşük ve orta performans düzeyindeki öğrencilere daha çok yardımcı olduğu söylenebilir. Genelde yüksek performans düzeyindeki öğrenciler rubriğin gereksiz olduğunu düşünmelerine karşın, “düşük” ve “orta” performans düzeyindeki öğrencilerin, gelecekte üstlenecekleri görevler için öğretmenlerinden mutlaka bir ölçüt oluşturmalarını bekledikleri gözlemlenmektedir. Bu, bir bakıma değerlendirmenin anahtarının nerede olduğunu bilmelerine yardımcı olmaktadır.

Rubrik, öğrencilerin kendilerini tanımalarına ve güdülemelerine yardımcı olmaktadır. Öğretmenlerin değerlendirme ve not verme ölçütleri hakkında öğrencileri bilgilendirmeleri öğrencilerin kendilerinden beklenen kazanımları sergilemelerini kolaylaştırmaktadır.

Rubrik kullanımında göz önünde bulundurulması gereken nokta, rubriğin öğrencilere herhangi bir görevi yapmaya başlamadan önce verilmesidir. Bu sayede, öğrenciler görevin gerektirdiği beceri alt gruplarını görebilir ve çabalarını ona göre farklı alanlara yoğunlaştırabilir.

KAYNAKLAR

- Andrade, H.G. (1997), *Understanding Rubrics*, Educational Leadership, 54(4)
- Bruen, C. (2001), *Rubrics The New Rock n' Roll for Alternative Assessment*, MSc. (IT in Education),
<http://www.cs.tcd.ie/Catherine.Bruen/Bruenmeta.htm>
- Gronlund, N.E. (1981), *Measurement And Evaluation Teaching*, Macmillan Publishing Co., Inc. New York.
- Stevens, Danelle (2001), "Rubrik Hazırlama Kılavuzu" Çalışma Grubu Notları., TED Ankara Koleji, Ankara.
- Mueller, Jonathan (2004), *Authentic Assessment Toolbox*,
<http://jonathan.mueller.faculty.noctrl.edu/toolbox/howstep1.htm>;
<http://jonathan.mueller.faculty.noctrl.edu/toolbox/howstep2.htm>
<http://jonathan.mueller.faculty.noctrl.edu/toolbox/howstep3.htm>
- Tekin, H., (1991), *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*, Yargı Kitap ve Yayınevi, Ankara.
http://intranet.cps.k12.il.us/Assessments/Ideas_and_Rubrics/Intro_Scoring/Rubric_Impo
<http://www.teachervision.com/lesson-plans/lesson-4524.html>
<http://www.teachervision.com/lesson-plans/lesson-4525.html>
http://www.pcpl.net/~sullivan/modules/tips/rubrics_sec/stud_rubric.html (07.10.2004)
http://www.bcpl.net/~sullivan/modules/tips/rubrics_sec/group_wk.html (07.10.2004)
<http://www.nden.k12.wi.us/tlcf/prob3.htm> adresinden (14.12.2004)
<http://www.teach-nology.com/cgi-bin/eralex.cgi> adresinden (31.12.2004)
<http://curriculumfutures.org/assessment/a06-06.html> adresinden (03.11.2004)
<http://edweb.sdsu.edu/triton/SDBiatrritz/rubric.html> (15.09.200)

RUBRİK ÖRNEKLERİ SİTELERİ

- <http://school.discovery.com/schrockguide/assess.html> (17.09.2004)
- <http://www.asd.wednet.edu/EagleCreek/Barnard/sites/ed/rubric.htm> (06.05.2002)
- <http://www.theeducatorsnetwork.com/utt/rubricgeneral.htm> (02.11.2004)
- http://rubistar.4teachers.org/index.php?screen=CustomizeTemplate&bank_rubric_id=28§ion_id=5&
(14.12.2004)
- <http://www.quadro.net/~ecoxon/Reporting/rubrics.htm> adresi (17.09.2004)
- http://teach-nology.com/web_tools/rubrics/presentation/ adresinden (30.12.2004)
- http://landmarkproject.com/classweb/tools/rubric_builder.php?rbre id&author(30.12.2004)
- <http://www-ed.fnal.gov/help/97/sightsound/litscrub.html> (14.12.2004)
- <http://www-ed.fnal.gov/help/97/sightsound/stdinfst.html> (14.12.2004)
- <http://www.buhs.k12.vt.us/buhsPages/academicsPages/academicAssessmentPages/WEBProjectP...> (14.12.2004)
- <http://www.ux1.eiu.edu/~cfmgb/web.htm> (21.05.2002)